

KÁLMÁN HERCEG.

I.

BUDÁN, a tágas királyi udvarház különkerített vendégépületében, kora déltől fogva nagy a jövés-menés. Nemes magyar urak érkeznek egymásután látogatást tenni Kálmán hercegnél, Béla király szeretett és nagyratartott testvéröccsénél. Döng a kemény járástól a palló, hirtelen rántástól nagyot csapódnak az ajtók s a dacos, magasba feszülő alakokon ragyogva csillan meg a bőrből és páncélból készült cifra, vitézi ruha. Csörömpölve kocódnak térdhez hüvelyükben a fényes kardok, büszkén peng az ezüstsarkantyú s a benső szobában az ajtónálló cselédek földig hajolva tárják kétfelé a szárnyas ajtót az újonnan érkezettek előtt.

Kálmán herceg a főhelyen ül. Aranybarna, füstös fején mintha állandóan napsugár ragyogna, lelkes fiatal arcán csak most fejezte be rózsaszínű felhőinek felvonulását a hajnal. Nagy, ábrándos szemének sugaraiban a nem odavaló gondok végeznek pusztítást. Karcsú, jegenyestének vonalait piros posztóból készült ruhája árulja el, egyéniségéből megvesztegető hatalommal sugárizik elő az ifjúság, a szépség és a nagy testi erő. Minden érkezőt szíves parolával fogad, hellyel kínál s a szemfüles pohárnok máris borral tele kupát állít az új vendég elé. A helyiség tágas, építése a sátorok gerendázatát utánozza, szűk és homályos ablakai miatt sötét és komor. Sok az oldalt állított és állatbőrökkel bevont heverő és az alacsony, támlátlan faragott szék. Vaddisznóagyarak, szarvasagancsok díszítik a falakat s a földön szanaszét hatalmas medvehőrök hevernek nagyszerű vadászatok emlékeül.

Kálmán herceg belesápadt abba, amit hallott. Az eleinte szomjasan, később már csak legénykedésből fogyasztott bor szabadszájúvá tette a magyar urakat. Titkolódzás nélkül lobbant fel a harag és sötét örvényeket támasztott a gyűlölet. Izzó fény kovácsolt elő szikrákat a szemekből és rekedtté tompult a hang az indulattól rángatózó ajkakon. A fiatal herceg elszomorodva látta, hogy minden igaz, amit halicsi tartózkodása alatt hallott, amit eljuttatott hozzá a fáma. A magyar urak gyűlölik bátyját, Béla királyt és ennek nem lehet jó vége. Szerető, testvéri szívét aggodalom kerítette hatalmába, gondolatai száguldva kerestek megoldást, szerette volna ezeknek a vad, gögös és rakoncátlan uraknak torkára forrasztani a szót, ágaskodott benne a méltatlanság, a megtorlás vágya, de okosabbnak látta, ha mindent meghallgat. Talán egy pár szóval még a királyi ház javára fordíthat minden ellenséges-

kedést. Nem kell komolyan venni a fajtájabeli urak gondtalan szószátyárságát. Kopogott tehát ujjával az asztalon és várta a csendet, hogy megszólalhasson. A felingerelt urak elhallgattak és felfigyelve néztek mindannyian a hercegre. Az lassan vetítette körül tekintetét a kikelt arcokon és bátran csengett a hangja, amikor megszólalt :

— Urak! Ügylátszik az az egy esztendő, amit halicsi királyságomban töltöttem, elég volt nektek ahhoz, hogy megfelejtkeztek arról, kije vagyok én Béla királynak! Testvéröccse előtt nem szokás szidalmazni annak édesbátyját! Gondolom, ha ezt teszitek, okkal teszitek és nem vénasszonyok gyönyörűségéből! Beszéljete hát, mit akartok?!

Egy magas, sovány, feketehajú magyar a kardjára csapott.

— Visszavette a földemet, amit boldogemlékű édesatyja, Endre király adott nekem!

Mint a trombitaszó, úgy harsant fel mindenünnen a vád :

— Az enyémet is! Mindenemet elvette! Királybiztosokat küldött a nyakunkra, bírákat, akik fegyveresekkel metszették ki a szívét javainknak! Beletiport a jogainkba! Úgy bánik velünk, mint a cselédeivel!

Csattogva, dörögve ütköztek össze a szavak és dübörgő lármába, eszeveszett zúrzavarba omlottak össze. Már érteni se lehetett egyiket se, amikor őszhajú Detre ispán belevágta öreg öklét az asztalba és a gögtől reszkető, kemény szájából a harsonák erejével zúgott elő a hang :

— Hercegem! A király nem tűr meg tanácsadó urakat maga körül, ő csak alattvalókat akar! Nekünk magyar nemeseknek nincs jogunk leülni előtte! Állva kell szólunk hozzá, ha kegyesen megengedi, hogy szóljunk, különben írásban kell kéréseinket beadni a kancelláriához! Cselédek vagyunk, hercegem és nem magyar urak!

A fiatal Ernye ispán hangja végigsüvített a termen :

— Máglyára dobatta palotaszékeinket!

Öreg Detre rokkant teste reszketett az indulattól, de szúrós szemével csendre intette a kiabálót és folytatta :

— Hercegem, betelt a pohár! Béla király nekünk nem királyunk! Hozzád jöttünk, akit jónak, nemesnek, bátornak ismerünk! Állj élünkre! Ma légy te a vezér! Egy szavadba kerül és holnap már te leszel a király! Ez az, amit akarunk! Elmondtuk bátran, bízva lovaságiasságodban! Most azt tehetsz velünk, amit akarsz! Tőled függ és hóhérekre juttathatsz mindannyiunkat!

Az agg magyar elhallgatott. Feszült figyelemmel, lélekzetét visszafojtva nézett minden ember a hercegre. A csend olyan idegenül és agyonkínzottan zuhant a terembe, mintha maga is menekülni szeretett volna. A levegő tele volt láthatatlan erők viaskodásával, idegek harcával és rakoncátlan magyar szívek dobogásával. Kálmán herceg arca egy árnyalattal még sápadtabb lőn, keskeny ajka is elfehéřült és szemében : a végtelen szomorúság fókuszában egyetlen könnyecppé gyűlt fel a bánat. Nem kapott kardjához, nem fuvatott kürtöt, nem vétette körül fegyveresekkel a házat, hanem szelíd szóval beszélni

kezdett. Meg akarta győzni bátyjának igazáról a magyar urakat. Elmondta, hogy atyjuknak, Endre királynak gyengesége aláásta a királyi méltóságot, őbenne nem király, hanem tehetetlen báb ült a nemzet trónusán. Nagylelkűségében elajándékozta az összes királyi javakat és életének utolsó esztendejében ő volt a legkoldusabb a magyar urak között. A királyi székekkel pedig az ország hatalma is megrendült! Béla király ezt nem tűrhette és visszaállította a régi állapotokat! Kemény kézzel fogta meg a gyeplőt, az igaz, kegyetlen erővel rántott rajta, az is igaz és sok méltánytalanság, talán sok igazságtalanság is történt, de a királyi hatalom szentsége újra fényt kapott, a királyi szó nem tűnik el többé nyomtalanul az országban, hanem fennen visszhangzik újra mindenfelé! Amit Béla király tett, azt helyesen tette, ő szívvel-lélekkel mellette áll, ő is így cselekedett volna, mert csak az a nemzet lehet nagy és erős, amelyiknek a királya is az! Nem lázadásra, hanem hűségre biztatja tehát az urakat, de arra kéri őket, hogy ne a maguk érdekeit nézzék, hanem az egész nemzetét és akkor beletörődnek a változásokba...

Szavai után hosszú ideig lehajtott fejjel ültek a magyar urak, azután felnéztek és csalódottan kapaszkodott össze pillantásuk. Öreg Detre egy hajtással üritette ki a kupáját, visszatette és keserűen szólt:

— Akkor pedig itt nincs mit keresnünk!

A kupák rendre kiürültek és mindenki nagyot koppantva tette vissza azokat az asztalra. Csak a fiatal Ernye vágta földhöz a magáét. Arca kigyúlt és a szava harsogott:

— Akkor pedig másfelé nézünk és más vezért keresünk! De Béla király nem marad király, ha az én kardom öli is meg!

Ezt már nem tűrhette Kálmán herceg. Fehér arcába hirtelen piros zuhatagként ömlött a vér és ábrándos szemében felvillámlott a harag. Szó nélkül felpattant helyéről, egy ugrással, mint a párdúc, Ernye előtt termett, megragadta annak csuklóját és irtózatossággal erővel szorította össze ujjai között. Ernye felszisszent, belesápadt, érezte recsegnie, ropogni csuklója csontjait, de állani próbálta a fájdalmat, tűrte! Csakhogy nem bírta soká. Feljajdult és kapálózni kezdett. Kálmán herceg némán, erőlködés nélkül fokozta a szorítást tovább. A csukló recsent. Eltörött. Ernye ordított még egy nagyot, azután ájultan zuhant végig a padlón. A herceg megvetéssel mutatott rá:

— Vigyétek magatokkal és jegyezzétek meg, hogy mindenki úgy jár, aki szembeáll a királlyal és velem!

A magyar urak megdöbbenve nézték a jelenetet, mindegyik megkövülten ült a helyén, meg se tudott moccanni egyik se.

Ekkor az ajtó előtt hirtelen kürt sikoltott fel, a két szárny felpattant és a földig hajló cselédek között belépett a terembe Béla király. Alakja betöltötte az egész teret. Sötét haja gyűrűkben hullott a vállára, tekintete fényes nyugalommal szállt körül, megjelenéséből sugárzott az akarat, a hatalom, a méltóság! Állt és várt. S a teremben a csend

nem akart meghalni. Bilincsekbe verve hevert minden mozdulat és bénán vergődött minden öntudatban a szó. Túrhetetlen volt a dermedtség és a némaság s a király alakja megdöbbenő magasságban állott az egész társaság felett. Kálmán herceg tért legelőször magához. Sietve lépett királyi bátyja elé, boldogan üdvözölte és megkínálta a maga helyével. A király szeme megakadt a földön heverő Ernyén, újra körül nézett és csendesen kérdezte :

— Mi történt itt?!

Kálmán herceg erőltetten nevetett fel.

— A fiatal Ernye ispán nem hitte el erőmet, meg kellett hát neki mutatnom. A csuklója tört össze.

A király hangja felerősödött :

— Ez volt az egész?!

A herceg gyorsan felelt :

— Ez!

Az urak még mindig némán, tehetetlenül ültek helyükön és az újra visszazuhanó csendet a király harsogó szava törte meg :

— A király üdvözöl benneteket, magyar urak!

A sok összeszorított ajakról köszöntő szó nem röppent el, de a király lenyügöző ereje alatt néma vezényszóra egyszerre állott fel az egész sereg és várt... Béla király kedvesen intett oda a hercegnek :

— Királyi öcsénk foglalja el az őt megillető helyet.

Azután lassan végiment az urak között. Egyikkel-másikkal szóba elegyedett s mikor eljutott az öreg Detréhez, kezét annak megroskadt vállára helyezte s a szeme belenézett a fakó, fényevesztett szembe.

— Öreg szolgálóm, neked nem kell állnod királyod előtt. Ül le. Agg tested már belefáradt az élet szolgálatába.

A vén magyar a vállán heverő kéz súlya alatt székére roskadt és ülve maradt. A király pedig folytatta beszédét :

— A hírrel, amit magunkkal hoztunk, valójában csupán királyi öcsénkhez jöttünk, mert őneki kedves nagyon ez a hír, de ha már itt vagytok, ti is hallhatjátok. Az előbb érkezett hírnök szavai szerint az óhazát kereső négy szerzetes közül Julián visszatérőben van, megtalálta nemzetségünk bölcsőjét az Etil folyam mellett Nagybolgárországon túl és fontos híreket hoz onnan. Mihelyt megérkezik és olyasmit tudunk meg tőle, ami titeket is illet, úgy értésteekre fogom adni!

Az urak érezték, hogy a király ezzel elbocsátja őket, hiszen öccséhez jött és beszélője van vele. Engedélyt kértek a távozásra, Ernye ispánt a vállukra kapták és csendesen, megszelídülten siettek ki az udvarházból.

Béla király hosszan, szomorúan nézett utánuk, azután átölelve öccse nyakát, az ablakhoz lépett vele és így szólt :

— Szerencsétlen fajta ez a mienk! Itt állunk apró szigetként, magunkra hagyatva a népek nagy tengerében, se rokonunk, se bará-

tunk és összetartás helyett örökké marjuk egymást. Nem úgy viselkedünk, mint egy nép, egy testvér, hanem feldühödünk egymás ellen, akár a vadállatok! Mikor szűnik meg már ez az átok?!

Kálmán herceg sietve szólt közbe, hogy királyi bátyja ne gondoljon semmi rosszra, erősítgette, hogy nem történt itt semmi, ostoba legénykedésről volt szó csupán. A király hosszan, mélységes szeretettel nézett bele öccse szemébe és hátrasimította annak homlokából aranyfürtjeit.

— Mindent tudok, Kálmán. Ne védj őket. Hűségeseim gondoskodnak arról, hogy mindenről azonnal értesüljek, hogy semmi se maradjon előttem titokban. Ne félj, nem fogatom el őket, nem veszem fejüket, nem szuratom ki a szemüket! Elég volt már ebből!... Nem akarom tovább apasztani én is a számát ennek a drága fajnak, hiszen minden magyar emberre szükség van! Borzasztó vihar közeleg kelet felől, szörnyűséges hírek érkeznek a tatárokról. Nagy, harcos népeket morzsolnak össze, átgazolnak hegyeken, folyókon, birodalmakon és nem nézve Istent, embert, kopár pusztasággá változtatnak mindent, ahol aztán bőséges helye van a kiontott vérnek!

A herceg összerázkódott és felriadt:

— Bátyám, igaz volna?!

A király lehajtotta büszke fejét és szavai tele voltak aggodalommal.

— Ügylátszik el kell hinnünk, olyan egyforma hírek érkeznek mindenfelől. Az emberek egyformán hazudni nem tudnak, csak az igazságnak van egyforma arca! Most pedig tudtadra adom, amit még alig tud valaki a környezetemben, hogy ma reggel egy halálra hajsolt futár érkezett a kunok birodalmából hozzám és haldokolva elmondta, hogy a tatárok elpusztították mindenüket, felégették birodalmukat és Kuthen királyuk negyvenezer menekülő harcosával asszonyostul, gyermekestül bebocsáttatást kér országunkba.

Kálmán herceg magasba feszült és kardjára csapott.

— Számolnunk kell most már a tatárokkal, bátyám!

A király elgondolkozva folytatta:

— Holnapi hajnalhasadáskor a kunok elé indulunk és szeretettel, jósággal öleljük őket keblünkre. Hely van elég országunkban, bár egyetértés volna annyi!

A herceg ijedten nézett bátyjára.

— Befogadod őket ide, ahol testvér-testvérral nem fér össze?! Hogyan férne meg idegennel a magyar?!

Ellentmondást nem tűrve hangzott a válasz:

— A veszedelem ellen minden harcos karra szükség van! A negyvenezer kun épen úgy fog harcolni a tatár ellen, akár a magyar! Isten ajándéka ez a nagy, segítő had! Boldogan kell fogadnunk kinyujtott jobbjukat, végre egy baráti kéz a sok fenyegető ököl között! Holnap eléjük megyünk és királyi pompával fogadjuk őket. Te itthon maradsz,

Kálmán és ha Julián szerzetes megérkezik, kérdezd ki, tudj meg mindent s ha sürgőseknek és fontosaknak találod a dolgokat, küldj irást utánam. Ki tudja, talán az óhazából is érkezhetik segítség számunkra, avagy talán utánunk jönnek ők is letelepülni az újhazába.

Még elmondta a király, hogy itt maradnak öccsével, a derék Türje Dénes, a nádor és Miklós alkancellár, ha valami tanácsra volna szüksége, kettőjükhez bizalommal fordulhat. Azután megcsókolta a herceg homlokát, szeretettel ölelte magához és lassú, méltóságteljes lépésekkel távozott a vendégépületből...

II.

Másnap, alkonyatidőn Buda szűk és kacsringós utcáin a sétálgató és tereferelő lakosoknak feltűnt egy halálosan fáradt, poros és piszkos ruhájú kis társaság, amint némán, agyonkínzottan halad a királyi lak felé. A szerencsétlenek alig bírták vonszolni meg-megcsukló, tántorgó testüket és fokozta szenvedésüket az, hogy egy hordágyon magukkal cipeltek valakit, aki sápadt, beesett arcával olyan volt, mint a halottak. Ha akadtak kíváncsiak, akik kérdésekkel fordultak hozzájuk, nem felelt nekik egyikük se. Hang nélkül, kísérteties némaságban vonultak tova, holott jobbra-balra tekintgető szemükben a boldog lelkesedés tüze égett.

Amikor a királyi lakhoz értek és az eléjük álló őrségnek megmondták, hogy kicsodák, az örök tisztelettel nyitottak nekik utat és részvételt néztek szenvedő alakjaik után. A távollevő király helyett Kálmán herceg fogadta őket. A hordágyon heverő szerzetes ekkor nyitotta ki először szemét és alig hallhatóan sutgotta:

— Sok a mondanivalóm, hercegem!

Kálmán megértette. Mindenkit kiküldött a teremből, csupán két idegen vitézt és egy karsú, lobogószemű asszonyi teremtest tartott vissza Julian kívánságára, aki elmondta, hogy ez a két vitész az óhazai magyarok közül jött vele, hogy körülnézzon az újhazában és hogy hírt vigyen vissza az itteniekről. A nőszemély a közelmúltban a tatárok elleni harcban elvesztette szüleit, testvéreit, elfogták kedvesét egyedül maradván, többekkel együtt megtért akeresztény hitben. Hatodmagával indult el vele az újhaza felé azzal a fogadással, hogy itt beáll az Úr szolgálói közé. A hat közül azonban csak ő maradt élve egyedül, a többit megölte a fáradtság.

A herceg testvéri szeretettel üdvözölte őket és mindnyáját maga köré ültette. Julian a kínált borral felfrissítette erejét és beszélni kezdett. Elmondta utazásának mérhetetlen szenvedéseit, elmondta társainak halálát, elmondta az örömet, amikor először hallott hírt a magyarok óhazájáról és boldogan emlékezve mondta el ottani megérkezését és fogadtatását. Magasztalta a vendégszeretetet, a meleg, testvéri érzést, a vitézséget, dicsérte az asszonyokat, azoknak jóságát, munkásságát

és örömmel tervezgette, hogy az egész óhaza lakosságát a keresztény hitre téríti. Kálmán herceg hallgatta némán, szomjasan és megértette Julián előadásából, hogy az óhaza lakói bár pogányok, műveletlenek, a folytonos harcokban erősen meggyöngültek, mégis teljesülhet az ő és királyi bátyja álma, jöhet onnan új erő, új vér, új segítség!

Kifogyhatatlan volt tehát a kérdésekben és Julián szerzetes kifogyhatatlan volt a feleletekben. Az idő múlt. Az éjtszaka bontogatta szárnyait s a két idegen vitézt kerülgette az álom. Nagy, bozontos fejüket jobbra-balra lógatta a kimerültség, se nem hallottak, se nem láttak! Az asszony azonban nem aludt. Nagy szeme izzó pillantással tapadt a herceg arcára. Julián sápadt ajkáról pedig ömlött a szó, fehér arcára beteges pirt kényszerített az izgalom és szavai nyomán Kálmán herceg maga előtt látta a hatalmas folyóvizeket, a buja zöld rónákat, a sátorfalvakat, a vadászból élő vad, marcona férfiakat, a farkas- és medvehúsevőket, a harcokat, a kegyetlen pogány szertartásokat, a primitív hitet, a babonákat és úgy érezte, mintha maga is köztük volna, mintha maga is odatartoznék! Észre se vette, amikor beszéd közben az idegen asszony óvatosan felkelt és puhán, macskaszzerűen kiosont a teremből. Hosszú idő telt el, míg újra visszatért. A beszéd még egyre tartott, a két idegen vitéz már ott horkolt a széken és Kálmán herceg egyre szomjasabban itta a szerzetes csodálatos meséjét. Nem vette észre azt sem, hogy az idegen asszony visszatért, nem vette észre azt sem, hogy megtisztálkodott, megfésülködött és patyolattiszta, fehér ruhát öltött magára. Alakja diadalmas volt és magasbatörő, haja sötéten ömlött végig a hátán, mint az éjtszaka kiszakított hulláma, arca napként ragyogott s ajka két, vérben áztatott rózsaként kettényílván pihegett csók után. Őlében öblös, felhúrozott hangszert tartott s amikor Julián az óhaza népének dalairól mesélt, hirtelen belevágtak karcsú ujjai a zokogó húrokba és csengő, szilaj hangján vad, kesergő nótába kezdett... Julián lehunyta fáradt szemét, azt hitte, álmodik... Kálmán herceg tágra meresztette ábrándos szemét, azt hitte ő is, hogy álmodik...

A dal gyujtott és marcangolt. A szív lángot fogott, a lélek zokogott tőle. Harsogó lendületben emelkedett magasba, az ujjongások magaslatába s a következő pillanatban ott bukácsolt újra a föld felé törő könnyek között. Az asszony szeme tűzvészben lobogott, arcának vonásai engedelmesen tükrözték vissza a dalt, karcsú, arányos teste belerándult a szenvedélybe, szava ujjongott, szava sírt s amikor hirtelen kettétörve hullott bele a csendbe a dal utolsó üteme, gyönyörű, lángoló feje utána roskadt, ott feküdt ölében a hangszeren, mint viharban a száráról letörött rózsaszál...

A csend mérhetetlen nagy volt, az ablakon át halványan szűrődött be a késő, őszi éjtszaka holdjának ezüst fénye, az árnyékok emberfölötti arányokat kaptak, a két vitéz aludt és úgyátszik Juliánt is álomba ringatta a dal... A sötét homályban, a végtelenségbe táugult éjtszakában

izzó, fehér foltként hevert az asszony a herceg lába előtt . . . A szemét forró karikák tánca öntötte el, a szíve egyedül végezte az egész világ ütőérének munkáját, fel kellett állania, az asszonyhoz lépett, megfogta kezét és felemelte.

— Hogy hívnak téged, te csodálatos asszony?

Alig hallhatóan hangzott a felelet :

— Csitta !

S az óhaza meséje, a dal mámore, az éjtszaka lobogása elvégezték feladatukat . . . A két száz összeszaladt s a két ember mohón zuhant össze abban a csókban, amiben lángolva találkozott össze az újhaza vágya az óhaza szerelmével . . .

III.

Julián szerzetes Bathu kánnak, a tatárok [vezérének [rájabízott levelét, súlyos álmából ébredve, nagy mentegetődzések között, csak másnap adta át a hercegnek. A herceg mámortól ködös lelke mindent rendben talált, meg se értette az idegen fejedelem gögös szavait. Valamit hallott csak a szavak mögül, messziről, valami fenyegetőt, valami megalázót és azt, hogy a kunokat a tatárok alattvalóit ne merjék befogadni országukba. Mitsem törődött azonban az egésszel, de a levelet futárral mégis elküldötte a király után. A beteg Julián gyógyítását tudós öregekre bízta, maga pedig boldogan élte életét Csittával az óhazai csodálatos asszonnyal. A király a fenyegető levél dacára, vagy talán épen azért elhelyezte országában a kunokat, azután maga járta be a birodalom határait, töméntelen erdők kivágott törzseiből áthághatatlan torlászokat hányt fel a szorosokban, segítséget kért a lengyelektől, Frigyes osztrák hercegtől és Gergely pápától. Mikor így előkészített mindent a tatárok fogadtatására, tovább folytatta országának rendbeszedését. Idejének legnagyobb részét azonban a magyarok és kunok között fellángolt harc, a gyilkos gyűlölet foglalta le. Sokszor maga is tanácstalanul állott a borzasztó szakadék előtt, ami a két törzset elválasztotta egymástól.

Az idő múlt. Kálmán herceg királyi bátyjának óhajtására — hogy megerősítse halicsi királyságát — feleségül vette Leszko krakói herceg leányát, Szalomét, de szíve tovább is Csittához kötötte. Együtt ábrándoztak az ó- és újhazabeliek egyesüléséről, a felfrissült nagy magyar birodalomról és Csitta kedveskedve, biztatóan súgta újra és újra kedvese fülébe :

— Meglátod, milyen nagy és bátor vitézek az óhazabeliek és milyen lélekből magyarok ! Meglátod, milyen nagyon szeretnek majd téged és a királyt ! Nem kell félnetek a kunoktól, a tatároktól, bizonyos, hogy ott vannak Bathu kán nyomában és amint azok betörnek az újhazába, azonnal hátba támadják őket ! Ők most már tudnak rólatok és vannak olyan magyarok, hogy nem fognak elhagyni benneteket soha !

Kálmán herceg ilyenkor rajongó lélekkel merült el a távolban, szeretettel ölelte magához kedvesét és nagy boldogságában elmondta reményeiket bátyjának, Béla királynak is. A király végig hallgatta csendesen, szeretettel öccse szavait, megsimogatta szép fejét és meghatottan válaszolt:

— Te álmódzó, te!... Vajha igazatok volna... Én lennék a legboldogabb király a földön... Az én szemem azonban nem látja ilyen szépnek a jövőt és nem tudok bízni a magyarok egyesülésében... Övjon meg téged az Isten a csalódástól!...

S a következő év tavaszán megérkezett a hír Kiev elfoglalásáról és rettenetes feldúlásáról. Béla király most már nagyon komolyan vette a dolgot, a véres kardot körülhordoztatta az országban és táborba szólította az egész magyar nemzetet! Gyülekezés a Duna pesti oldalán.

Türje Dénest egy kisebb csapattal a határra küldte a szorosok őrizetére.

Az események borzalmas gyorsasággal és még borzalmasabb valóságban követték egymást. Bathu kán serege előtt negyvenezer orosz fejszés haladt és játszi könnyedséggel takarította el az óriási torlaszokat a szorosokból. Türje Dénes maroknyi csapatát hősi harc után tönkrevérték a tatárok, maga a vezér is alig menekült és a borzasztó mongol hadsereg gyilkolva, rabolva megindult az ország belseje felé. Kálmán herceg az elsők között volt, aki megszervezte csapatát és lobogó, harci kedvvel jelentkezett királyi bátyja előtt. A király sápadt volt és komoly. Szemének máskor fenséges pillantása nyugtalanul nézett öccse lelkes tekintetébe s a hangja fátyolos volt, amikor üdvözölte:

— Isten hozott, Kálmán... Tudsz-e valamit az óhaza magyarjairól?!

— Semmit sem tudok, bátyám, de érzem, hogy itt kell lenniök nekik is a nagy harcban! Meglátod, ránk találnak!

A király közel hajolt a herceghez és a fülébe súgta:

— Hírhozók mondják, hogy a tatársereg kiirtotta őket. Aki életben maradt, az örökre foglyuk!

Kálmán herceg magasba feszült.

— Bocsáss meg, királyom, nem hiszek nekik! Ezt a hírt a tatárok terjeszték! Hazugság az egész!

A magyar táborban pedig napok alatt kitört a fejetlenség. A magyar urak vagy nem jöttek seregükkel a király segítségére, mert gyűlölték, vagy ha eljöttek, kedvetlenek voltak és nem engedelmeskedtek. Ugrin kalocsai érsek a király parancsa ellenére nekitámadt kis csapatával a tatárok egyik portyázó csapatának, a ravasz mongolok megfutamodtak előtte, törbe csalták, mocsárba szorították embereit és mindet halálba nyilazták. Frigyes osztrák herceg szintén saját szakállára támadt és ő, anilyen kitűnő vitéz volt, meg is futamította a tatárokat, még foglyoka is hozott magával. A foglyok között egy kún vitézre talált, aki ellenük harcolt! Borzasztó sérelem volt ez! A befogadott kunság

gazdái ellen küzd! Hiába bizonyígtatták a magyarországi kúnok, hogy ez a vitéz a kúnok őshazájából való lehet, akit a tatárok magukkal hurcoltak, az ellenük felbőszült magyar urak hallani sem akartak a mentésről és Kálmán herceg maga is kegyetlenül ellenük volt.

— A kún még ha őshazabeli is, nem harcolhat a magyarok ellen! A magyarok a kúnok szövetségesei! Ez árulás és megtorlást kíván!

S a magyar hadak megrohanták a kúnokat s aki el nem menekült, azt kegyetlenül felkoncolták. Ez után a véres tett után, súlyosan meggyengülve, vonult csak a tatár hadak elé a magyar sereg és Mohi pusztán megállott.

Borzalmas hírek érkeztek a tatárokról. Nem kímélnék se asszonyt, se gyermeket, tízezzrel ölik meg a falvak és városok lakosait s halomba hányják őket. Apró tatár gyerekek röhögve bunkózzák halálba az egykorú magyar gyerekeket és ördögi arcú tatár asszonyok ölik rakásra válogatott kinzások között a náluknál szebb magyar asszonyokat.

Kálmán herceg semmivel sem törődött. Kétszer, apró csatákban megkergette az ellenséget, maga is vitézül több tatárt levágott, ismerték már szálás, erős alakját és félték borzalmas csapásaitól. Minden harcnál, minden küzdelemnél messze előre, a tatárok háta mögé küldte pillantásait, kereste a segítséget, az őshazabeli magyarokat.

S amikor kitört a nagy, általános harc, ő maga százakkal ért föl! Utakat vágott mázsás kardjával a tatárok soraiban és vérbeborult szemmel kutatta a messze tájat, hol vannak a magyarok?! Kardja, keze, válla csurgott az ellenség véréből, halálhörgés, ordítás ostromolták fülén keresztül a lelkét, könyörgő szó, fogcsikorgatás, fegyverek csattogásának szörnyű lármája vették körül, ő haladt előre, tovább, mint egy bevehetetlen torony, a tatár sereg kellős közepe felé és alig állott már szembe valaki irtózatos erejével. A nyilak hatástalanul zuhantak vissza óriás teste kitűnő páncélzatáról, lova sebezhetetlenül száguldott tova, a babonás tatárok úgy néztek rá, mint egy égből rontott haragos istenre!

Már egész tisztás támadt körülötte és ő, Csittára és az ősmagyarokra gondolva, lelkes reménnyel vetette bele magát másfelé s újra másfelé a rettenetes küzdelembé. S amikor már mindenki menekült előle s egész csapatok szaladtak meg fergeteges ostromától, akkor a tatárseregből hirtelen egy daliás, magához hasonló természetű vitéz ugrott eléje. Csupa ruganyosság és csupa ravaszság volt. Lebukott Kálmán herceg lándzsája elől, súlyos csapásait gyors hajlással elkerülte, idevillant, odavillant, derekában a macskák hajlékonysága, karjaiban a medvék ereje élt. Kálmán herceg haragos lett. Bántotta őt, hogy egy közönséges tatár útjában áll és ő nem folytathatja kutatását a magyarok után. Minden erejét összeszedte, nekirohant lovával és irtózatos kardja csapásával áthasította ellenfele pajzsát, páncélját s a kard azontúl puhán szaladt bele a testbe. Földre hanyatlott a vitéz. Kálmán herceg lehajolt hozzá, hogy megszabadítsa kardját a testétől és ekkor meghallotta a haldokló szavait.

Ereiben megdermedt a vér, arcából kiszállt a pirosság, ajka fehérre váltan reszketett és izmai megtagadták az engedelmességet. A haldokló furcsa magyarsággal, az óhaza nyelvén szólt. Érezte, hogy a lelke jéggé fagy, hogy egy borzasztó hideg marok szaggatja ronggyá a szívét, hogy a megdöbbenés és irtózat mázsás buzogánya ütögeti a fejét, hogy ordítani szeretne és nem tud, hogy sírni szeretne és nem tud, hogy valami halálos zsidóadás rakja bilincsekbe minden egyes tagját, hogy mindez érthetetlen és minden fáj, hogy minden elmúlt, mindennek vége!... hogy nincsenek álmok, nincsenek remények!... hogy meghalni volna a legjobb!... Kétségbeesett erőfeszítéssel közel hajolt a vitézhez és beleordított az arcába:

— Mondd meg, magyar vagy?!

— Az vagyok!

A tatárok észrevették a herceg tehetetlenségét, mozdulatlanságát, azt hitték, hogy ő is sebet kapott, megrohanták, ütötték, vágták és csak halálrasedzeten ragadták ki kezeik közül az előrerohanó magyar vitézek...

Hosszú, menekülő út után vitték őt Pestre, kedveséhez, akinek mint egy kis fiú zokogva mondta el a borzasztó történetet. Nem tudta megvigasztalni Csitta sem. S amikor értésére esett, hogy a tatárok az egész magyar sereget felkoncolták és pusztítva rabolják az országot, a további menekülő út fáradalmait nem bírta ki halálosan sebzett teste, a halálosan sebzett lélek szabadulni akart az élettől és egy virágos, szép tavaszi reggelen haldokolva kiáltott fel az égbe:

— Egy magyarral találkoztam az óhazából valók közül, az is ellenünk harcolt és azt is én öltem meg! Borzasztó átok ez, Uram Isten, hogy örökké egymást kell gyilkolnunk!...

Azután lehunyta szemét és fel se nyitotta többet...

Büky György.

PIPACS.

*Pipacsok égtek lángolva a fűben. Nem a szirmokat kérem tőled,
Tűzesek, mint a csókod, Nem a pipacsot ott a fűben.
Pirosak, mint a vérem. A szívem érted elcsorgott véréd,
Egy pipacsot én a hajadba tűztem, Mely nem omlott másért soha hűbben...
Azt hittem: vissza sohase kérem.*

*Ne a pipacsot, (Pipacs, lobogó kelyhe a rétnék,
Izzó paraszát a nyárnak, Meleg véréd a föld belőle issza;
Ne a virágot add nekem vissza; Pipacs: annyi meggyilkolt álom.
A hitet, a békét, szerelmem, Amit nem adhatsz soha, soha vissza!)*
Mely fehér volt s tiszta. Ifj. Szász Károly.